

## تەۋەرىك لە سەر نەخۇشپەكانى گۇورچىلە

### Nephrotic disease

بەشى ھەشتەم

گۇلنە پىشەدرى  
Qualified Nurse

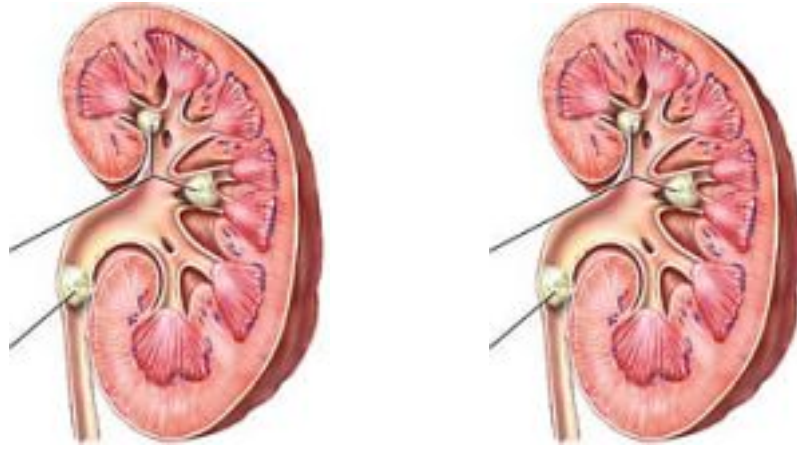


پىرست

- 1- گۇورچىلەكانت زۇر گرنگن بۇ ژيان
- 2- گۇورچىلەكانت چۇن كار ئە كەن؟
- 3- تويۇنەۋە و ليكۇلپنەۋە لە بارەى گۇورچىلەكان
- 4- گۇورچىلەكان و بەرز بوونى پەستانى خوین- Hypertension
- 5- گۇورچىلەكان و نەخۇشى شەكرەى خوین- Diabetes
- 6- گۇورچىلەكان، نەخۇشى گۇورچىلەكان و تىۋاناي زاۋىز- Fertility
- 7- كىشەى وىراسى بلۇقە كان-كىسەكانى گۇورچىلە - Genetic Kidney Cysts
- 8- بەردى گۇورچىلە- Kidney Stone
- 9- التهابى رىگى مىز- Cystitis Inflammation&Urethritis Inflammation
- 10- التهابى بەشى پالۇگەى(فىلتەرى) گۇورچىلە- Glomerulonephritis
- 11- غودەى گۇورچىلە- Kidney tumor
- 12- كەمتر كارکردنى درىڭخايەنى گۇورچىلە- Chronic Renal failure / kidney failure
- 13- پالۇتنى خوین- Dyalese
- 14- گۇرپىنى گۇورچىلە- Kidney Transplantation
- 15- سەرچاۋەكان

بەشى ھەشتەم

بەردى گۇورچىلە، زۇر خەلك تووشى دەبن و ھەندىك جار زۇر بە ئىش و ئازارە نەخۇشى بەردى گۇورچىلە زۇر پىش دىت، بەلام مەرج نىە ئازارى ھەبىت. ھەندىك جار ھۇكارن بۇ ئىش و ئازارىكى يەكجار بە ھىز. ئەگەر مرۇف دواى چەند جارىك ئىش و ئازارى بە ھوى بەردى گۇورچىلە ھەبوو ئەۋە پىۋىستە تويۇنەۋەى بۇ بكرىت. لىرەدا باس لە چۇنىيەتى پەيدابوون، چارەسەرى و چۇنىيەتى بەرگرى لە پەيدابوونى بەردى گۇورچىلە دەكەين.



### پەيدا بوونى بەردى گورچىلە

بەردى گورچىلە پىكىدېت لە رېژەيە كى زۆر لە كريستالى زۆر بچووك كە لە ناو ميژدا دروست دەبن. ميز بە شىۋەيەكى گشتى ھەندىك مادە پىكھاتە بە خۆيەو دەگرېت كە دەبېت فرېدېرېنە دەرەوھى لەش وەك: مېتابولى بەرھەمى پاشماوھەكان، خويى زيادە، مادەكانى ژەھراوى، ئەو مادە پاشكۆيانەى تر. جارى وايە ئەو دەبېتە ھۆى كە لەخۆراى/لە ناكاو نەتوانېت خويى وورد بكات لە ناو گورچىلەدا. پېرۇسەى كريستالەكردن بە ھۆى ھەندىك مادەپىكھاتەى ناو ميژدا رادەوھستېت ئەو مادانە: ترشى – Citric acid و

پېرۇتېن Protein و شەكرەكان – Carbohydrate .

كەس ناتوانېت بە تەواوى لە دروستبوونى كريستالەكان بەرگرى بكات. بەردى گورچىلە لە كاتىكدا دروست دەبېت كە ئەو كريستالانە بە شىۋەيەك لە شىۋەكان لە ناو گورچىلەدا دەمېننەوھ.

### ئازار بە ھۆى بەردى گورچىلە ( Colic )

بەردەكانى گورچىلە زياتر لە ناو ھەوزى گروچىلە دا دەبىندىن، ئەو شويىنېكە كە ميز پېش ئەوھى كە بە رېگاي بۆرپەكانى ميز ھى ناو زگدا ureters بېرواتە ناو ميژدان لەوېدا كۆدەبېتەوھ. بەردە بچووكەكان خويان بېكىشە دېنە خووارى لە گەل ميژدا.

ئازارى يەكجار زۆر بە ھۆى بەردى گورچىلە لە كاتىكدا رووى دەدات كە بەردىكى گەورە لە ھەوزى گورچىلەوھ بېتە ناو بۆرى گورچىلەكانەوھ و لەوېدا بېمېنېتەوھ.

بە ھۆى ئەم كېشەوھ ميز ناتوانېت بە پەناى بەردەكەدا تېپەر بېت و بەم شىۋەيە ميز لە پاش بەردەكە دەمېنېتەوھ. ئەوھش ئازارىكى يەكجار بەھيژ لە كەلەكەكان /تەنېشەكان بەدوواوھىە و ئازارەكە دەروات بۆ لاي سنوورى سەرەتايى ران و كۆتايى ژيژ زگ ، پشت و بەرەبەرە دەروات بۆ لاي ئۆرگانەكانى جنسى مرؤف.

هەندىك كەس تووشى ئەم كىشانە دەبن وەك: دلتىكەهەلاتن، پشانەو، ئارەقەكردن، زگ ئاوسان، زوو زوو مېزكردن.

زىان گەشىتن بە گورچىلە و يان بۆرپەكانى مېزھىنەرى ناو زگ ( Ureters ) ، بە ھۆى بەردى گورچىلە ، لەوانەيە خوین لە گەل مېز لە دەست بدىترىت ھېرشى نازارىكى يەكجار زۆر نەخۆش پەرىشان دەكات. ئىنجا بۆيە نەخۆش ھەست بە دل تىكەهەلاتن دەكات.

تويژىنەو لە نەخۆشخانە

لە ئەوروپا نەخۆشەكانى گورچىلە دووى سەردانىان لە بەشى فرىگوزارى ( Emergency ) و يان لە لايەن پزىشكى خانەوادەو دەنئىردرىت بۆ نەخۆشخانە . لە نەخۆشخانە دا پزىشكى تايبەت دەستنىشان دەكات چ جۆرە بەردىكى ھەيە و لە كوئىدايە.

لېرە زانىارى وەردەگىرىت لە بارەى شىوھى ژيان و خووى خۆراكى نەخۆش و يان كىشەى ترى تەندروستى كە لە وانەيە

بەيوەندى ھەبىت لە گەل ئەم نەخۆشىيە وەك: ھەو كردنى مېزلدان بۆ ماوھى دوور و درىژ و يان التھابى پىخۆلەكان.

ئەم زانىارىيە زۆر جار بە شىوھەيەكى باش پوونكردنەوھەيك دەدەن بە پزىشك لە بارەى چۆنىيەتى بەردى گورچىلە. لە لە دواییدا بە Rontgenfoto /Echography دەتواندريت بەردەكە بە وىنەى زىندوو نىشان بدريت. ھاوكات كە بەردەكە بىندرا ئەو شىوھى پىكھاتەى بەردەكەش (تركيب) ديار دەكرىت. ھەروھە خوین دەخريتە ژىر تويژىنەو و لە ناو مېزىشدا دەگەپىن بۆ ئەگەرى ھەبوونى خانەكانى خوین- bloodcells و ئەگەرى ھەبوونى باكتريكان.

ھەندىك تويژىنەو ى تر ھەيە كە كاتىك ئەنجام دەدرىن كە درووستبوونى بەردى گورچىلە دووبارە بىتەو.

## چارەسەرى

بۆ چارەسەركردنى نازارى گورچىلە بە ھۆى بەرد- Colic = نازارەكە بە دەرمانى نازارەكىنەكان كە ھەروھە كارىگەرى شلكردنەوھى ماسوولكەكانى پىگاكانى مېزىشان ھەبىت دەكرىت.

ئەگەر بىتوو بەردەكە گەورە بوو و نەيتوانى بە پىگاي ئاساي لەش بەجى بەئىت ئەو دەبىت بەردەكە وورد بكرىت وانا

Lithotripsy دەكرىت.



ئەم ئامىرەى ووردكردنى بەردىگورچىلە ھەندىك مەوجى راجىنەرى بەھىز بەرھەم دەھىنئىت كە ئەم بەرھەمە

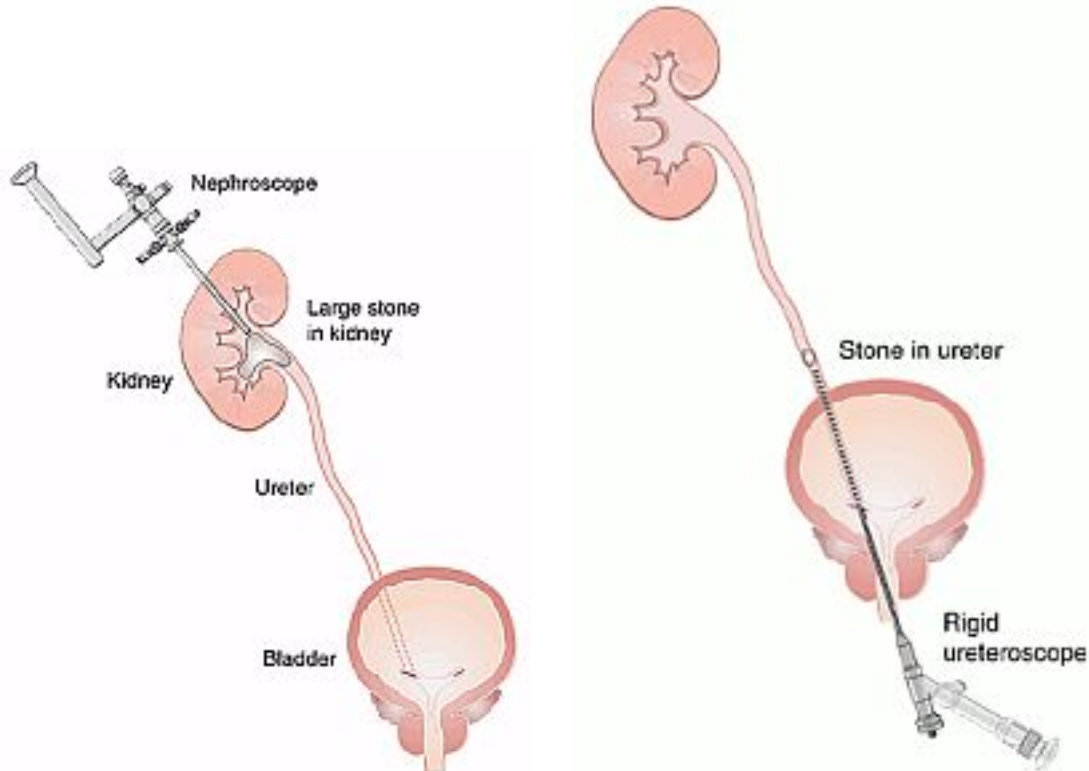
یەكسەر دەخاتە سەر شوئینی گورچیلە بە تاییبەتی لە ئەم بەشەیی کە بەردەکەیی لێیە و پێویستە .  
دوای کە بەردەکە وورد بوو ، ئەووە نەخۆش لە گەل میزدا فری دەداتە دەرەووە .  
ئەم شیووە چارەسەرییە لە نەخۆشخانە و بە سڤکردنی شوئینی (پیک شوئینی گورچیلە) دەکریت . بۆ  
چارەسەری بەردی زۆر گەورە یان ، زۆر رەق یان بە پێچەوانە بەردی زۆر نەرم/ناسک چارەسەری بەم ئامیرە  
کەمتر دەکریت .

لە ئەم جۆرە کێشەییەدا بەردەکە بە شیوویەکی تر دەرەهینریت . یەکیک لەم میتۆدانە میتۆدی Percutaneous  
رێگای پێستی زگەووە .

پزیشک دەزییەکی ناوبەتال لە حەوزی گورچیلە رادەکات . ئەمە دوای سڤکردن ئەنجام دەدریت . ئینجا بە رێگای  
کوونی ئەم دەرزییە پزیشک داویک/تەلیکی نەرم دەباتە ژوورەووە کە بتوانیت بەردی ناو گورچیلەیی پێووە  
هەلگریت و راییکێشیتە دەرەووە و یان بە کووتان بیهاریت/ووردی بکات ، هەندیک جار بە تیشکی لیزەر ئەم  
چارەسەرییە دەکریت .

بە گوێرەیی ئەووی کە بەردەکە لە کوویی دایە ئەووە هەندیک لەم پروسەییانە لە رێگای بۆری میزیشەووە ئەنجام  
دەدریت .

هەندیک جاریش روو دەدات کە بەردەکە تەنیا بە ئەنجامی نەشتەرگەری دەرپینن و لە ژیر بیهۆشی تەواو دا .



Percutan kidney operation

شیوویەکی لە نەشتەرگەری گورچیلەکان

Retrogradeureterscopie

شیووە تەکنیکیکە بۆ لیکۆلینەووی

رێگاکانی میز

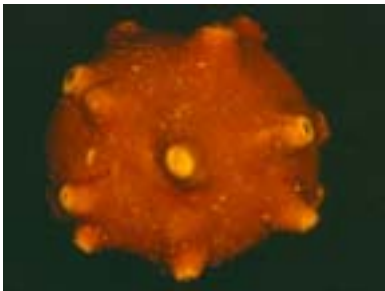
بەرگری/پاراست

زۆربەى بەردەکانى گورچیلە بەشىكى زۆر لە پىكهاتهكهيان پىكهاتووہ لە Calicum–natrium .  
بۆ بەرگریکردن لە دووبارە درووستبوونی بەردى گورچیلە لە يەكەم قوناغدا ئامۆژگارى کردن لە سەر  
شيوازی خۆراك و پاريزە. مەبەست ئەوہیە كە بەرگری لە پەيدا بوونی كریستالەكان لە ناو گورچیلەدا  
بكریت. لە كاتىكدا دەرمان پيشنیار دەكرین كە پاريز کردن وەك پيويست كاریگەرى ئەرىنى نەبیت.  
جۆرىكى تری ئازارەكانى بە ھۆى بەرد وەكو: بەردەكانى كە ھۆكارن بۆ ھەو كردن(چلگرتوو)، بەردى ترشى  
ناو میز و بەردى Cystine ، كە ئەوانە شیوہچارەسەرییەكى تریان دەویت.

جۆرى بەردى خۆراك و كالیسیۆم – Food end calcium stone

یەكێك لە ھۆكارە زۆر بە كیشەكەى ھى پەيدا بوونی بەردە گورچیلەكان كە كالیسیۆمى زۆرە مادەى: Oxalate  
كە جۆرىكە لە خویبە كان.

ھەندىك جۆر لە بەردەكاكى گورچیلە





Kidneystone يان بەردى گورچيله له ھۆلەندا ئەو رېژەيەى ھەيە:  
Calcuimstone 80%  
Infectionstone 11%  
Gout–stone 3%  
Cystinestone 1%  
Remainder/Rest 5%

بەردەكانى كە Calciumoxalatenatruim تىدايە زۆر بە دژوارى تىكەل (حل) دەبن. لە پابردوودا ئامۆژگارى دەكرا كە خەلك كەمتر خۆراك وەك شير و پىكھاتەكانى شير بەكار بىنن(لبنيات).  
لە ليكۆلينيەوھەيەكدا كە لە ولاتەيەكگرتووەكاندا كراوہ و پيشانيان داوہ كە ئەم نەخۆشانەى كە بەرزترين رېژەى كالىسيۇمىان لە خۆراكدا ھەيە، كەمتر سەرلە نوئى لە ناو گورچيلەياندا بەرد دروست دەبيتەوہ. سەلماندى ئەم بير و بۆچوونە ئەوھەيە كە كالىسيۇم لە ناو رىخۆلەدا بەستەنەوھەيە ك دروست دەكات لە گەل مادەى Oxalate كە بە ھۆى ئەوہ رېژە كەى Oxalate كەمتر دەبيتەوہ بۆ چوونى بۆ ناو خوين و ئىنجا بەم شيوھە مادەى oxalate كەمتر دېتە ناو ميز.

تەنیا ئەم نەخۇشانەى كە بە رېژەيەكى زۆر كالىسيۆم لە خۆراك وەردەگرن و سەلمىندرابىت ئەو نەمۇنەگارى دەكرىن بۇ كەمتر كەرنەوەى خواردننى ئەم خۆراكانەى كە مادەپىكەتەى كالىسيۆمىان زۆرە. نە خۇشە كانى كە كىشەى بەردى گورچىلەيان هەيە نەمۇنەگارى دەكرىن كە زياتر ئاو بخۆنەوە (2-3 لىتر پۆژانە) بۇ ئەوەى ميز روون بىتەوە و ميزەپۆيان باشتەر بشۆرىتەوە. دووای ژەم كەرن و بە شەوان ميز خەستەرە و ئەگەرى زياترە كە كريستال درووست بىت. ئىنجا باشتەر وایە كە بە تايبەتى لەم حالەتەدا شتى ئاوەكى بخورىتەوە. خواردنەوە بە سوودەكان:

ئاو بۆرى، ئاوى مینەرال، شەربەتى بىشەكر و شەربەتەكانى ميوە. شەربەتەكانى ميوە زۆر بە سوودن چۆنكە هەندىك مادەى بە سووديان تىدايە وەك؛ كالىۆم و ترشى كە بەرگرى لە درووستبوونى كريستالەكان دەكەن. خواردنەوەكانى كە كەمتر بە سوودن وەك؛ چای و كۆلا لەبەر ئەوەى كە ئەم خواردنەوانە رېژەيەكى بەرزيان هەيە لە مادەى Oxalate ، كە ئەوە درووست كەرنى كريستالەكان لە گورچىلەدا ئاسان دەكات. مادەى Cafeine & alcohol ، كافەيىن كە لە كۆلا و قاوەدا زۆرە و ئەلكوحول ئەگەر بە زيادەپەرەوى بەكار بهيندرين ئەوە هۆكارن بۇ لە دەستدانى مادەى كالىسيۆم لە لەشدا. خواردنەوەكانى تر وەك: ليمۆترش و پرتەقال و لەم جۆرە شەربەت و ميوەكان نەمۇنەگارى دەكرىت بۇ بەكارهينانان. نەخۇشەكانى كە كىشەى بەردىگورچىلەيان هەيە ئەتوانن بە بى كىشە Vitamin C بە كار بهينن(تا 4 گرام پۆژانە).

لە بەكار هينانى خويى چىشتخانە باشتەرە پاريز بكرىت، چۆنكە خويى دەتوانىت هۆكارىك بىت بۇ لە دەستدانى كالىسيۆم لە ميزدا. خواردننى گوشت باشتەر وایە نەكەم نە زياد بىت(تا 150 گرام پۆژانە)، چۆن هەزمكەرنى ئەو پرتىينەى كە لە نائەلەوە وەردەگىرىت هۆكارىكە بۇ كارىگەرى هەبوونى لە سەر لە دەستدانى كالىسيۆم بەلام ترشى بە پىچەوانە كەمترى دەكاتەوە.

### دەرمانەكان

هەندىك تىكچوون و گۆرانكارى دەتواندىت بە دەرمان چارەسەر بكرىن.بەم شىوەيە دەتواندىت كەمبوونەوەى لە دەستدانى مادەى ترشى Citric acid لەش و يان زيادەلە دەستدانى مادەى Calcium لە لەشدا نۆژەن بكرىتەوە بە

Kaliumcitricacid / sodiumbicarbonate.

هەر وەها بە رىگای دەرمانەكانى Thiazides وە دەتواندىت لە دەستدانى كالىسيۆم لە ميزدا كەمتر بكرىتەوە. لە دەستدانى ترشى ميز بە دەرمانى allopurinol چارەسەر دەكرىت. لە بەكارهينانى ئەم دەرمانانە نيشاندراوە كە تا رادەيەك بەرگرن لە دووبارە بوونەوەى درووستبوونى بەردى گورچىلە.

سہرچاودہکان:

drs. Luc De Vries & drs. Sandra Schrooyen / ک / U en Uw Gezondheid نووسینی

[www.nierstichting.nl](http://www.nierstichting.nl)

[www.wikipedia.nl](http://www.wikipedia.nl)

[www.gezondheid.be](http://www.gezondheid.be)

[www.cm.be/nl](http://www.cm.be/nl)

gulala pshdery

Nederland

July 20, 2007

[Goli-67@hotmail.com](mailto:Goli-67@hotmail.com)